

Op Pad met ... Annette Harberink op Keizersrande

CV Annette Harberink

1997-1999 opleiding aan de Warmonderhof
1999-2007 werkzaam op verschillende biologisch-dynamische landbouwbedrijven: Zonnehoeve, Zeewolde, Het Blauwe Huis, Ruinerworld en Nieuw Bromo, Hornhuizen
2010-heden boerin op Keizersrande

Stoffeerder van het landschap



De landbouw moet en kan anders. Met die idealistische instelling belandde Annette Harberink op de landbouwschool en later op een bedrijf in de uiterwaarden bij Deventer. Keizersrande is vormgegeven als een hedendaags landgoed waarop geleefd en gewerkt wordt. En daarbij ging af en toe ook wel wat mis. De essentie van boeren volgens Annette Harberink is een onderzoekende houding. “Je blijven afvragen wat het optimale bedrijfssysteem is in samenhang met wat je aantreft: bodem, water, natuur.”

Natuurderij Keizersrande produceert niet alleen voedsel maar ook natuur en landschap, ruimte voor de rivier en recreatiemogelijkheden. Hoe is dit bijzondere bedrijf ontstaan?

“Keizersrande is eigendom van Stichting IJssellandschap en IJssellandschap had de ambitie om van dit regulier beheerde stuk uiterwaard nieuwe natuur te maken, maar wel met behoud van het agrarische gebruik. Dat was de droom. Die lag een tijdje op de plank tot Rijkswaterstaat kwam met Ruimte voor de Rivier. Dat moest hier uitgevoerd worden en toen kon er ineens veel meer. De provincie Overijssel wilde hier ook meer natuur. De gemeente Deventer wilde een mooi uitloopgebied voor haar bewoners. En ik wilde graag boer worden. En dat kon allemaal in een keer gerealiseerd worden. Supersimpel.”

Hoe ziet het landbouwdeel van Keizersrande er uit?

“Ik heb hier 135 hectare grond, allemaal buitendijks en allemaal Natura 2000-gebied. Honderd hectare grasland voor 80 koeien die melk en vlees leveren en ongeveer 35 hectare bouwland. Op het bouwland teel ik voornamelijk voedergewassen, luzerne en klaver in vruchtwisseling met verschillende graansoorten en een heel klein stukje voederbieten. Dat graan gebruik ik vooral voor het stro in de potstal en deels voer ik het op. En van die luzerne en die klaver maak ik mijn kuilvoer. Ik vind eigenlijk dat ik graan moet gaan verbouwen voor humane consumptie, maar dat is hier



heel moeilijk, omdat ik op dat land ook nog mijn natuurdoelstellingen heb. Bakgranen vragen eigenlijk net wat meer bemesting en wat meer zuiverheid, wat minder korenbloem en klaprozen, zodat je wat beter op het juiste moment kunt dorsen.”

Kom je zelf uit de landbouw? Hoe ben je hier ingerold?

“Nee ik ben niet geboren en getogen op een boerderij. Ik wou gewoon boer worden. Dat is het mooiste vak dat er is. Dus ik ben met veel puberaal idealisme naar de landbouwschool gegaan, naar de Warmon-

derhof, de biologisch-dynamische landbouwschool. Daarna heb ik gewerkt op verschillende bedrijven en ervaring opgedaan. Op een gegeven moment dacht ik: nu heb ik voldoende bagage en spaargeld en nou moet het gebeuren, ik zoek een pachtbedrijf voor mezelf. Dat was in 2006. Ik heb toen verschillende grondeigenaren aangeschreven en één reactie kwam van Stichting IJssellandschap. Dus dat ik hier zit is gewoon een carrièrekeuze, hè. Nee, het gaat er natuurlijk ook om wat voor soort landbouw past jou. En de landbouw hier op deze plek past bij mij. Daarom ben ik het



gaan doen. Vanaf 2007 heb ik actief meegedacht en -gewerkt en alles op alles gezet om dit te realiseren.”

In hoeverre lagen dingen vast en in hoeverre heb jij het bedrijf mee kunnen ontwikkelen?

“Het kader van Ruimte voor de Rivier lag vast. Dan heb je het over zoveel centimeter waterstandsdeling. De doelstellingen van Natura 2000 zijn eigenlijk vrij algemeen en beperkt, bijvoorbeeld dat er in de winter ganzen op je land mogen zitten of dat de kwartelkoning je doelsoort is. Mijn bouwland is natuurlijk ook aangemerkt als natuurodoel. Daar moest een flora- en faunarijke akker komen. Je hebt als het ware een optiemandje van meer en minder harde wensen en mogelijkheden. En wat je dan doet is samen met een adviseur als Dienst Landelijk Gebied kijken naar wat reëel is. Wat kan je waarschijnlijk echt aan natuur gaan produceren in dit gebied? Je moet natuurlijk wel een goed plan hebben. Dus daar praat je met elkaar over en dat is een proces geweest van een paar jaar waarbij ik telkens als praktische boer en beheerder aan tafel zat. Want wil je het beheer betaalbaar houden, dan moet je hier wel echt kunnen boeren. Architecten gaan los, natuurlijk. Die verzinnen allerlei dingen, dramatische overgangen, hartstikke leuk die beeldtaal, vind ik ook, maar als je uiteindelijk een bomenlaan hebt liggen van bijna twee hectare die je niet kunt bewei-



den maar alleen kunt maaien, dan is dat hartstikke duur. Met een kleine aanpassing doe je dat net even praktischer. Dus op die manier hebben we heel veel overleg gehad. Het was één groot poldermodel.”

Jij hebt al die mooie dromen van de architecten om zeep geholpen?

“De architecten, ontwerpers en ingenieurs hebben champagne gedronken bij de oplevering en hun rekeningen betaald gekregen en zijn nu weer met iets anders bezig, maar ik moet hier de komende 15 tot 20 jaar wel mijn boterham kunnen verdienen. Dus ja, dat was mijn taak. Ik heb natuurlijk ook concessies moeten doen. Een normale boer zet de wei open waar zijn koeien in

lopen en dan komen ze aan het eind van de dag vanzelf wel weer naar binnen. Ik heb hier medegebruik van het land. Sommige koeienpaden zijn ook wandelpaden. Als ik de koeien hiernaartoe wil halen, moet ik stroomdraden losmaken en spannen, hekken open en dicht doen om te voorkomen dat ze via die wandelpaden ontsnappen. En zijn ze eenmaal gepasseerd dan moet alles weer open want anders kan de wandelaar er niet langs. Na het melken begint alles weer van voren af aan. Dus ja, dat kost wel heel veel extra tijd.”

Het ‘rande’ uit Keizersrande is afkomstig uit de namen van de drie landgoederen die IJssellandschap bij Deventer bezit: Oudrande,

Smetsrande en Nieuwrande. Keizersrande moet nummer vier worden en om visuele aansluiting bij de andere drie te krijgen is hier veel gerooid en aangeplant. Ben je daar tevreden over?

“Uiterwaarden hebben iets ruigs en iets met verwrongen ijzer en kapotte afrasteringen. Het is een apart soort land. Hoe zorg je dat dat een beetje aansluit bij een landgoed? Dat is natuurlijk ook een heel lastige ontwerp vraag. De hogere delen hier zijn altijd al als cultuurland gebruikt. Op oude kaarten zie je vrij grote percelen, recht, bijna vierkant, omzoomd door heggen en bomenrijen. Die heggen dwars op de stroomrichting zijn allemaal gerooid. Dat begrijp ik. Maar een paar hele mooie



losstaande knotwilgen en bijzondere slee-
doorns en meidoorns stonden ook op de
nominatie om gerooid te worden. Toen heb
ik gezegd: nou dat gaan we niet doen. Dan
graaf je die geul maar wat groter, maar die
bomen blijven. De ingenieurs van Ruimte
voor de Rivier hadden daar begrip voor.

Top. In andere gevallen is het naar mijn
idee wel eens verkeerd gegaan. De land-
schapsarchitecten hebben een weg gete-
kend die Keizersrande met de andere land-
goederen verbindt. Dat zie ik ook wel. Al-
leen die weg loopt dwars door percelen op
de hoge delen. Met de cultuurhistorische

begrenzing is geen rekening gehouden. Dat
vind ik vreselijk.”

*Er is te weinig naar het landschap zelf geke-
ken?*

“Dat vind ik wel. Kijk, een landschap is niet
voor niets zoals het is. Daar zit een bepaal-

de logica achter die met de ondergrond en het gebruik te maken heeft. Vanaf de jaren 50 van de vorige eeuw werd die logica minder dwingend, want je gooide overal kunstmest op en het werd allemaal groen. Dat is ook hier gebeurd. Maar op het moment dat je minder gaat bemesten, en op sommige percelen ben ik zelfs gestopt met bemesten, dan zie je eigenlijk die ondergrond weer terugkomen. En zie je opeens weer waarom het logisch is dat het ene weiland anders beheerd wordt dan het andere er direct naast. Blijkbaar wisten boeren 200 jaar geleden al haarfijn hoe ze daar praktisch mee om moesten gaan. Ik moet dat nu weer een beetje uitzoeken. Hoe kan ik hier boeren?”

Ja precies, probeer die vraag eens te beantwoorden?

“Je moet hier niet intensief willen boeren, maar eenvoudig en met weinig kosten. Heel simpel. Wat ik veel heb is natuurgras. Dat heeft een beperkte voederwaarde en is maar heel kort lekker. De enige manier om het tot waarde te brengen is door de koeien vaak om te weiden. Ze lopen nooit langer dan een dag of twee op hetzelfde perceel. Wat aan gras overblijft en verruigt moet je hooien. Goed kuilvoer kun je er niet van maken. Het is geen voer waar je koeien veel melk van gaan geven. Dus de koeien geven bij ons melk in de periode dat het gras groeit en als het winter is staan ze droog. Supersimpel.”

“Een ander antwoord op je vraag is: je moet hier als boer wel deel van de grotere wereld willen uitmaken. Bij mijn bedrijfsvoering vraag ik me niet alleen af: is dit goed voor de grond of de natuur, maar ook: hoe ziet dit er uit. Twee percelen met zomergraan naast elkaar? Dat is heel erg saai als je er langs loopt. Dus bij de vruchtwisseling hou ik er rekening mee dat er langs de wandelroute zoveel mogelijk te zien is. Ik ben ook landschapsstofferder. Boeren zoals ik moeten hun meerwaarde laten zien. En het beste kun je dat doen met het landschap dat je maakt. Eigenlijk verkoop je het landschap dat je beheert. Ik heb hier 130 hectare in gebruik. Dat is niet niks en ik vind dat ik me daarvoor moet verantwoorden. Dat doe ik ook door mensen hier op het erf te ontvangen, door educatieprogramma's voor scholieren aan te bieden, door de boerderijschool en speeluiteraard, kortom door kostendekkend allerlei leuke dingen te doen die passen bij het bedrijf.”

Hoe zie je de toekomst van dit bedrijf?

“Ik wil eigenlijk dat mensen uit Deventer Keizersrande zien als de plek waar hun voedsel vandaan komt. Ja, dat is wat ik wil. Als ik reken met alle hectares die ik hier heb en al die koeien die daar bij horen, dan kan ik voor 1.200 gezinnen een basispakket voeding leveren. Per week per gezin bij wijze van spreken 3 flessen melk, 2 flessen yoghurt, en een potje kwark en een pondje kaas. En op het bouwland kan ik basis-

producten verbouwen als aardappelen en uien, en op vijf hectare zou ik zelfs fijne tuinbouw kunnen doen. Als je in Deventer woont dan is het toch gewoon supertof dat je je eten van dit land kan krijgen? Samen met mijn vier leuke biologische collega's die allemaal aan de rand van Deventer zitten, werk ik daaraan. We noemen onszelf de Deventer stadsboeren, zoals je die vroeger ook had. Wij gaan een soort guerrillamarketing doen. We poppen overal op met onze producten. Nu staan we in *Fooddock*, volgende maand in het Deventer ziekenhuis en over twee maanden liggen onze producten opeens in de buurtsuper. Daar beginnen we mee. En dan stellen we de vraag: “Mensen uit Deventer, wij kunnen een deel van jullie van voedsel voorzien, hoe wil je dat georganiseerd hebben?” Je kunt alles zelf bedenken, abonnementen, vaste pakketten, bezorgservice, winkel op het bedrijf of juist in de stad, maar ik draai het om. Laten zij maar zeggen hoe ze het hebben willen.”

RAOUL BEUNEN & BAREND HAZELEGER